

Konularına Göre Şiir Türleri

1. Lirik Şiir

Duygu ve düşüncelerin coşkulu bir dille anlatan şiire lirik şiir denir. Eski Yunan edebiyatında şairler şiirlerini Lyra (lir) denilen bir sazla söyledikleri için bu tür şiirlere lirik denilmiştir. Lirik şiir, dünya edebiyatında en çok işlenen ve sevilen şiir türüdür. Lirik şiirler insan yüreğine seslenen, okunduğunda insanı duygulandıran, coşkulandıran şiirlerdir. Batı edebiyatında Rönesans devrim şairlerinin (Petrarca, Ronsard) daha sonra da ilke olarak içe dönüklüğü benimseyen romantik şairlerin (Lamartine, Hugo, Goethe, Schiller) duygusal ve öznel bir nitelik gösteren şiirlerin bu türün başarılı örnekleridir.

Ne zaman seni düşünsem
Bir ceylan su içmeye iner
Çayırları büyürken görürüm
Her akşam seninle
Yeşil bir zeytin tanesi
Bir parça mavi deniz
Alır beni
Seni düşündükçe
Gül dikiyorum elimin değdiği yere
Atlara su veriyorum
Daha bir seviyorum dağları (İlhan BERK)

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana. Ahmet Muhip Dıranas

Kara dutum, çatal karam, çingenem
Nar tanem, nur tanem, bir tanem,
Ağaç isem dalımsın salkım saçak
Petek isem balımsın oğulum
Günahımsın vebalımsın.
Dili mercan, dizi mercan, dişi mercan
Yoluna bir can koyduğum,
Gökte ararken yerde bulduğum
Karadutum, çatal karam çingenem
Daha nem olacaktın bir tanem? (Bedri Rahmi EYÜBOĞLU)

ENDÜLÜSTE RAKS

Zil, şal ve gül. Bu bahcede raksın bütün hızı...
Şevk akşamında endülüs üç defa kırmızı.

Aşkın sihirli şarkısı yüzlerce dildedir
İspanya neş'esi ile bu akşam bu zildedir.

Yelpaze çevrilir gibi birden dönüşleri,
İşveyle devriliş, örtünüşleri...

Her rengi istemez, gözümüz şimdi aldadır.
İspanya dalga dalga bu akşam bu şaldadır..

Alnında halka halka aşüfte kakülü
Göğsünde yosma gırnatanın en güzel gülü... (Yahya Kemal BEYATLI)

Gönül gurbet ele çıkma
Ya gelinir ya gelinmez
Her dilbere meyil verme
Ya sevilir ya sevilmez Erzurumlu Emrah

Hani, o bırakıp giderken seni
Bu öksüz tavrını takmayacaktın
Alnına koyarken veda buseni
Yüzüme bu türlü bakmayacaktın Orhan Seyfi Orhon

2. Pastoral Şiir

Çoban ve kır yaşamını,doğa güzelliklerini anlatan şiirlere pastoral şiir denir.

Pastoral şiirlerin her türlü süsten, yapmacıktan, gösteriş ve söz oyunlarından uzak bir yapısı vardır. Bunlara bukolik şiir (çoban şiiri) de denir.

Pastoral şiirin iki biçimi vardır:

İDİL: Bir ozanın ya da çobanın ağzından yazılıp kır yaşamının çekiciliğini, güzelliğini anlatan çobanlı aşkı yansıtan kısa şiirlere denir.

EGLOG: BİR kaç çobanın karşılıklı konuşmaları yoluyla oluşturulan, aşk, kır yaşamı üzerine duygu ve düşüncelerini yansıtan pastoral şiirlere denir.

Avludan geçtiğini gördü gelinin
Suya gidiyordu öğle güneşinde
Ardında bebesi yalınayak
Geride Karabaş
Tozlu yoldan
Söğütlerin oradaki çeşmeye
Yalağında bulutlar yıkanan çeşmeye (Oktay RIFAT)

Gümüş bir dumanla kapandı her yer
Yer ve gök bu akşam yayla dumanı
Sürüler, çeşmeler, sarı çiçekler
Beyaz kar, yeşil çam, yayla dumanı (Ömer Bedrettin UŞAKLI)

BİNGÖL ÇOBANLARI

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.
Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,
Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla,
Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına. (Kemalettin Kamu)

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi,
Ey suyun sesinden anlıyan bağlar,
Ne söyler su dağa çoban çeşmesi.
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi,
Ne şair yaş döker, ne aşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdalar.
Beyhude seslenir, beyhude çağlar,
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi... (Faruk Nafiz ÇAMLIBEL)

3. Epik Şiir

Epik sözcüğü, Yunancada destan anlamındaki epope den gelmektedir. Yazının bulunuşundan önceki dönemlerde ulusların hayatında derin izler bırakan tarihsel olayları dile getiren destanlar epik şiir sayılır. Epik şiirlerde yiğitlik, kahramanlık, savaş. temaları işlenir. Her epope (destan) ya da epik şiirlerde tarihsel bir gerçek vardır. Epik şiir bu gerçekten kaynaklanır. Epik şiirlerin çoğu, okuyucuyu coşkulandırdığı için lirik özellikler de taşır.

Durduk, süngü takmış kafir ayakta
Bizde süngü yok
Bir hayret kızıllığı akardı üstümüzden
Dehşetten daha çok
Durduk, süngüsü düşmanın pırıl pırıl,
Önümüze çıktı bir gündüz,bir gece
Korku değil haşa
Bir büyük düşünce . (F.Hüsnü DAĞLARCA)

Kalktı göç eyledi Avşar elleri,
Ağır ağır giden eller bizimdir.
Arap atlar yakın eder ırağı,
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.
Belimizde kılıcımız Kirmani,
Taşı deler mızrağımın temreni.
Hakkımızda devlet etmiş fermanı,
Ferman padişahın, dağlar bizimdir.
Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur,
Öter tüfek davlumbazlar vurulur.
Nice Koçyiğitler yere serilir,
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir. (Dadaloğlu)

4. Didaktik Şiir

Belli bir düşünceyi aşlamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, duygu yönü zayıf şiir türüdür. Eski çağlarda ozanların eğitici öğretici bir kişi olduğu kabul ediliyordu. Eski Yunan edebiyatında Hesiodos bu türün ilk örneklerini vermiştir. Türk edebiyatında "ta'limî" terimi de aynı anlamda kullanılmıştır. Manzum hikâyeler ve fabllar da bu gruba girer.

KARGA İLE TİLKİ

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı;
Ona nağme yapmaya başladı:
"Ooooo! Karga cenapları, merhaba!
"Ne kadar güzelsiniz; ne kadar şirinsiniz
"Gözüm kör olsun yalanım varsa
"Tüyleriniz gibiyse sesiniz
"Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."
Keyfinden aklı başından gitti bay karganın;
Göstermek için güzel sesini
Açınca ağzını düşürdü nevâlesini.
Tilki kapıp onu dedi ki: "Efendiciğim,
Size küçük bir ders vereceğim;
Alıklar olmasa iş kalmaz açık gözlere;
Böyle bir ders de değer sanırım bir peynire"
Karga şaşkın, mahcup biraz da geç ama,
Yemin etti gayrı faka basmayacağına. (Çev: Orhan Veli)

Şunlar ki çoktur malları
Gör nice oldu halleri
Sonucu bir gömlek imiş
Anında yoktur yenleri (Yunus EMRE)

Tembellikten vazgeçelim,

Okumayı yol seçelim,

Okumak, bilmektir derim,

Daha çok okumak gerek... Bülent Özcan

Kitap en iyi arkadaş

Bana neyi sorsam söyler.

Ne anlatsa en sonunda

Çalış, iyi, doğru ol der Fazıl Hüsnü Dağlarca

Güzel dil, Türkçe bize,

Başka dil, gece bize.

İstanbul konuşması

En saf, en ince bize Ziya Gökalp

5. Satirik Şiir

Eleştirici bir anlatımı olan şiirlerdir. Bir kişi, olay, durum, iğneleyici sözlerle, alaylı ifadelerle eleştirilir. Bunlarda didaktik özellikler de görüldüğünden, didaktik şiir içinde de incelenebilir. Ancak açık bir eleştiri olduğundan ayrı bir sınıfa alınması daha doğru olur. Bu tür şiirlere Divan edebiyatında hiciv, Halk edebiyatında taşlama, yeni edebiyatımızda ise yergi verilir.

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin kalaylı kapta;
Benimki arslan ağzında,
Sen aşk rüyası görürsün, bense kemik.

Ama seninki de kolay değil kardeşim,
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.
Orhan Veli KANIK

Pek rengine aldanma felek eski felektir
Zira feleğin meşreb-i nâ-sâzı dönektir
Allaha sığın şahs-ı halimin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir
Yaktı nice canlar o nezaketle tebessüm
Şirin dahi kasdetmesi cana gülerektir
Bed asla necabet mi verir hiç üniforma
Zerdüz palan ursan eşek yine eşektir
Bed mâye olan anlaşılır meclis-i meyde
İşret, güher-i âdemi temyize mihenktir

Nush ile yola gelmeyi etmeli tektir
Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir
Nâdânlar eder sohbet-i nâdânla telezzüz
Divânelerin hemdemi divâne gerektir
Aff ile mübeşşer midir eshâb-ı meratip
Kanun-i ceza âcize mi hâs demektir
Milyonla çalan mesned-i izzetde serefrâz
Bir kaç kuruşu mürtekinin câyı kürektir
İman ile din, akçadır erbâb-ı gınâda
Namus ü hamiyet sözü kaldı fukarada (Ziya Paşa)

Benim bu gidişe aklım ermiyor
Fukara halini kimse sormuyor
Padişah sikkesi selam vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

6. Dramatik Şiir

Tiyatroda kullanılan şiir türüdür. Eski Yunan edebiyatında oyuncuların sahnede söyleyecekleri sözler şiir haline getirilir ve onlara ezberletilirdi. Bu durum dram tiyatrosunun (19. yy.) çıkışına kadar sürer. Bundan sonra tiyatro metinleri düz yazıyla yazılmaya başlanır.

Dramatik şiir harekete çevrilebilen şiir türüdür. Başlangıçta trajedi ve komedi olmak üzere iki tür olan bu şiir türü dramın eklenmesiyle üç kere çıkmıştır.

Bizde dramatik şiir türüne örnek verilmemiştir. Çünkü bizim Batı'ya açıldığımız dönemde (Tanzimat) Batı'da da bu tür şiirler yazılmıyordu; nesir kullanılıyordu tiyatrosunda. Bizim tiyatrocularımız da tiyatro eserlerini bundan dolayı nesirle

yazmışlardır. Ancak nadirde olsa nazımla tiyatro yazan da olmuştur. Abdülhak Hamit Tarhan gibi...

Batı edebiyatında Corneille, Racine, Shakespeare; Türk edebiyatında Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Faruk Nafiz Çamlıbel dramatik şiirin en güzel örneklerini vermişlerdir.

Halketsem esirlerle leşker,
Mahveylesem ordularla asker,
Olsa bana hep mülûk çâker;
Cinsince o iktidar münker,
Fevkimde uçar tuyûr-u kemter!
Âvâze-i dehr iken tanînîm,
Gördüm ana değmiyor enînîm;
Milletlere karşı âhenînîm;
Bir âfete karşı nazenînîm.
Afetse de ey ilâh göster!
Bilmem bana ân mı, şân mı lâzım?
Gülbün mü ya kehkeşân mı lâzım?
Âguuş-u vefâ-nişân mı lâzım?
Bir pençe-i hun-feşân mı lâzım?
Canan mı güzel, cihan mı hoş-ter? (Abdülhak Hâmit TARHAN)